

PERUSTELUJA UUSKOPERNIKAANISEN AJATTELUN PUOLESTA, PODCAST 4

Tämä esitys kuuluu osana Eki Laitilan kirjaan Kaikenteoria – Uusi maailmankuva. Sisältö on poimittu suoraan sivulta 18 ja 19.

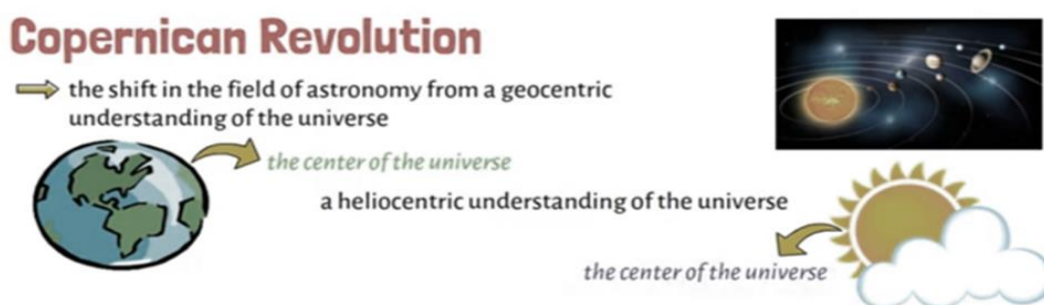
Kopernikus (otsikossa) oli rohkea ja ennakkoluuloton tutkija, pappi, matemaatikko, taloustieteilijä ja tähtitieteilijä ja ajattelija. Hän syntyi ja asui Puolassa, Torunin kaupungissa noin 500 vuotta sitten. Hän julkaisi käänteentekevästä väitteensä uudesta taivaanmekaniikasta vuonna 1543. Siitä on paljon videoaineistoja saatavilla Internetissä.

Kopernikus tunnetaan laajalti heliosentrisestä tai aurinkokeskeisestä maailmankuvastaan.

Vastustamalla paavia tämän uhkauksista huolimatta tämä pappi ja matemaatikko, esteettisen tieteen arvostaja, sai ajatuksensa perille niin, että hänestä tuli myöhemmin modernin tieteen alun symboli. Tämä metafora esiintyy keskeisenä Ekin kirjassa, joka on mukautettu moderniin tieteeseen, joka sisältää samankaltaisia kauan sitten, maakeskeisen maailmankuvan aikaa.

OTSIKKO: ”Sadut taitavat opettaa hyviä arvoja paremmin kuin koulupänttäys”

Sisältönä on kaksi lyhyttä dialogia, joilla todistetaan tiede- ja tietokäsityksen ristiriitaisuus yhteiskunnassamme, ja loppuyhteenvedossa näytetään, kuinka tekoäly meni tässä aiheessa ”lankaan”, mikä selvästi osoittaa tilan, mistä meidän pitäisi päästä pois, sivistymään ja tulemaan viisaiksi ja sitä kautta vapaiksi julkiesta ”informaatiovyyrystä”, joka jättää alleen järkevämät aiheet ja teemat.

Generatiivinen tekoälyhän voi antaa kysyjälle vaikka minkälaisia vastauksia kysymysmuodon ja kontekstin mukaan. Se kehittää tarinoita miljardien sivujen aineistosta matemaattisesti yhdistelemällä. Ludvig Wittgensteinin kehittämät kielipelit löytävät tekoälyssä erittäin dynaamisen muodon. Katsotaanpas!

Puolessa välissä dialogia mieleeni tulee outo mielleyhtymä, muistikuva, joka ainakin Wikipediasta katsoen vaikuttaa hyvin onnistuneelta.

Keskustelu alkaa, ja ”kuvitellut mikrofonit” otetaan esille.

Eki kysyy höyhenen keveistä arvoista tekoälyltä:

? Haluaisin Sinulta Tekoäly, sujuvan kertomuksen siitä kuinka seuraava **käsitteellinen malli** palvelee ihmisen luontosuhteen ja viisauden kehittymistä? Tästä muodostuisi niin sanottu ”höyhenen kevyt kosketus tietoon ja tieteeseen”. Sen viisi käsitettä ja arvoja ovat: universaalius, tietoisuus, mahdollisuus, uskottavuus ja sovinnonhaluisuus. Voitko laatia

lyhyehkon metakertomuksen, joka edistäisi sivistystä ja viisautta ihmisten kesken, näitä viittä sanaa käyttäen?

ChatGPT vastaa kysymykseen, tällä kertaa ikään kuin "runoillen":

Aikojen alussa, syvällä ihmismielen ja luonnon yhteisen kudoksen uumenissa, syntyi ajatus, joka oli yhtä kevyt ja hauras kuin höyhenen kosketus – ajatus, joka kutoutui viidestä perustavasta käsitteestä ja arvosta: universaaliudesta, tietoisuudesta, mahdollisuudesta, uskottavuudesta ja sovinnonhaluisuudesta. Nämä viisi käsitettä tarjosivat kartan ja kompassin ihmiskunnalle, johdattivat sitä kohti syvempää ymmärrystä itsestään ja ympäröivästä maailmasta, ja avasivat ovia viisauden kehittymiselle.

- **Universaalius** muistutti ihmisiä siitä, että kaikki elolliset ja elottomat asiat maailmankaikkeudessa ovat yhteydessä toisiinsa, muodostaen suuren ja monimuotoisen kokonaisuuden, jossa jokaisella osalla on oma merkityksensä ja paikkansa. Tämä ajatus herätti ihmisten sisällä syvän kunnioituksen elämää ja sen moninaisuutta kohtaan, opettaen heitä näkemään oman itsensä osana laajempaa kokonaisuutta.
- **Tietoisuus** puolestaan avasi ihmisten silmät omille sisäisille maailmoilleen sekä kyvyilleen havainnoida, arvioida ja ymmärtää ympäröivää todellisuutta. Tietoisuus rohkaisi heitä tutkimaan omia ajatuksiinsa, tunteitaan ja toimintatapojaan, mikä mahdollisti syvemmän itsetuntemuksen ja henkisen kasvun.
- **Mahdollisuus**, tämä välkkyvä valonsäde, tarjosi ihmisille toivoa ja inspiraatiota. Se muistutti heitä siitä, että tulevaisuus on avoin ja muokattavissa, ja että jokaisella hetkellä piilee potentiaali uuteen alkuun ja muutokseen. Mahdollisuus kannusti ihmisiä etsimään uusia ratkaisuja, kokeilemaan, oppimaan virheistään ja jatkamaan eteenpäin kohti yhteistä hyvää.
- **Uskottavuus** toi mukanaan vakauden ja luotettavuuden tunteen, mikä on välttämätöntä yhteiskunnan ja yksilöiden väliselle luottamukselle. Se kehotti ihmisiä olemaan rehellisiä, avoimia ja vastuullisia toimijoita, jotka noudattavat eettisiä periaatteita ja vaalivat totuudenmukaisuutta kaikessa toiminnassaan.
- **Sovinnonhaluisuus**, lopuksi, tarjosi ihmisille polun rauhaan ja yhteisymmärrykseen. Se opetti anteeksiannon ja yhteistyön merkitystä, rohkaisi vuoropuheluun ja ymmärrykseen pyrkimiseen, jotta konfliktit voitaisiin ratkaista rauhanomaisesti ja kaikkien osapuolten hyvinvointi huomioiden.

Yhdessä nämä viisi käsitettä ja arvoa loivat perustan, jonka varaan rakentui "höyhenen kevyt kosketus tietoon ja tieteeseen" – metakertomus, joka edistää sivistystä ja viisautta ihmisten kesken. Ne opettavat meille, että tie syvempään ymmärrykseen ja harmoniaan ei ole yksittäisen ihmisen tai ajatuksen varassa, vaan se syntyy yhteisestä pyrkimyksestä kasvaa, oppia ja kehittyä yhdessä, kohti yhteistä hyvää ja kukoistavaa tulevaisuutta.

Eki reagoi vastaukseen:

? Tämä on hyvä vastaus. Kiitos! Mieleeni tulee tästä sisällöstä muistikuva sadusta **Lumikki ja seitsemän kääpiötä**. Kääpiöillä oli erilaiset roolit. Tässä käsitteellisessä mallissa tähdätään siihen, että jokainen sivistynyt ihminen omaksuu nämä arvot ja käyttää niitä itsensä ja ympäristönsä hyväksi. Höyhenen keveys tarkoittaa, että valinnat tapahtuvat itsestään. Kontekstissani jokaista kohtaa vastaa **neljä parasta tieteen käsitettä**. Se

mahdollistaa niiden opiskelun systemaattisesti.

ChatGPT vastaa automaattisesti, ilman varsinaista kysymystä, siihen:

Tuo on erittäin kiehtova ajatus. Kuvittele, että universaalius, tietoisuus, mahdollisuus, uskottavuus ja sovinnonhaluisuus toimivat ikään kuin oppaina – jokainen niistä valaisee tietä kohti syvempää ymmärrystä ja sivistystä, samalla tavoin kuin Lumikki ja seitsemän kääpiötä omilla ainutlaatuisilla luonteillaan ja rooleillaan rikastuttivat toistensa elämää ja oppivat yhdessä elämän moninaisia opetuksia.

- **Universaalius** voisi inspiroida opiskelua ekologian, astronomian, filosofian ja kulttuuriantropologian aloilla. Nämä tieteenalat auttavat ymmärtämään elämän monimuotoisuutta ja sen monimutkaisia verkostoja sekä ihmisen paikkaa maailmankaikkeudessa.
- **Tietoisuus** puolestaan ohjaisi tutkimaan psykologiaa, neurotiedettä, meditaatiota ja taiteita. Nämä alat syventävät itsetuntemusta, opettavat tunnistamaan ja hallitsemaan tunteita sekä kehittävät kykyä ilmaista itseä luovasti.
- **Mahdollisuus** rohkaisisi seikkailuun taloustieteen, yrittäjyyden, innovaatiotutkimuksen ja kestävän kehityksen parissa. Näiden alojen avulla voi oppia näkemään ja luomaan uusia mahdollisuuksia, ratkomaan ongelmia ja edistämään yhteiskunnallista hyvinvointia ja kestävää tulevaisuutta.
- **Uskottavuus** keskittyisi eettiseen pohdintaan, oikeustieteeseen, historian ja tieteidenfilosofian kautta. Nämä tieteenalat auttavat rakentamaan luottamusta, ymmärtämään oikeudenmukaisuuden periaatteita ja arvioimaan tieteen merkitystä ja roolia yhteiskunnassa.
- **Sovinnonhaluisuus** ohjaisi opiskelemaan diplomatiaa, kansainvälisiä suhteita, rauhantutkimusta ja psykologian sovelluksia konfliktien ratkaisemiseen. Nämä alat kehittävät taitoja yhteistyöhön, neuvotteluun ja sovintojen saavuttamiseen, välttämättömiä taitoja rauhan ja harmonian edistämiseksi.

Näiden viiden arvon ja niiden neljän parhaaksi valitun tieteenalan tai tavoitteen yhdistelmä muodostaisi syvällisen ja monitahoisin lähestymistavan sivistykseen ja viisauteen. Kuten höyhenen kevyt kosketus, tämä oppimispolku mahdollistaisi luontevat ja intuitiiviset valinnat kohti henkilökohtaista ja kollektiivista kasvua. Jokainen askel tällä polulla olisi omistautumista itsensä ja ympäristön hyvinvoinnille, samalla tavalla kuin sadun hahmot omilla teoillaan rikastuttavat yhteisöään.

No, siihen päättyi tekoälyn vastaus. Mitä viisastuimmekaan? ?

Yhteenveto tästä keskustelusta on valaiseva: Jälkimmäisessä vastauksessa tekoäly pyrkii sinnikkäästi reduktionistiseen, kapeutuvaan näkökulmaan esittäen vastauksena fakkitietoa: psykologiaa, neurotiedettä, oikeustiedettä jne., jotka ovat jo epäonnistuneet viisauden edistämässä.

Siksi tarvitaan se mainostamani uuskoopernikaaninen kumous. Holistinen tiedekäsitys perustuu tieteenaloihin kuten ontologia (olevainen), epistemologia (tietoteoria), filosofia, systeemitiede ja kybernetiikka. Näitä osataan äärimmäisen vähän. Syvällisen keskustelemisen taitoa ei osata, eikä isoja hankkeita osata organisoida ihmis- ja luontoarvoja kunnioittaen.

Kirjassa esitellään tieteen ja mielen arkkitehtuuri, jolla maailmasta tulisi parempi elää, ja ihmisistä vapaita.

No niin,

tuo oli loppukommentti tälle aiheelle.

Kirjassa on 320 sivua, noin 100 kuvaa ja 120 nimettyä systeemiä mallia. Enää 318 sivua luettavaa. Yhdistelemällä tällaisia malleja voit miettiä mitä tahansa yhteiskunnallista, sosiaalista tai ekologis-

ta mallia, kosmologiaan ja universumiin asti.

Näille viidelle arvolle on jokaiselle tieteen arkkitehtuurissa virallisemmat ja myös popularisoidut nimet ja mallit ja tietenkin sisältö. Siitä voit holistisen, höyhenen kevyen opiskelun aloittaa.

Ystävällisin terveisin

Eki Laitila

13. maaliskuuta 2024

Suomen Turussa